

A kisgyermekkorai elégedettség prediktív erejének longitudinális vizsgálata¹

Alkalmazott módszerek és módszertani dilemmák

GOLYÁN SZILVIA

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A kvalitatív és kvantitatív integrált kutatási metódust választva – amelynek során folyamatosan reflektáltam a vizsgálat mozzanataira, állandó kontroll alatt tartva az adatfelvétel és az adatelemzés folyamatát – bíztam abban, hogy a vizsgálat révén eljuthatok az intézményváltás problémakör egy sajátos megközelítéséhez. Kutatási problémám vizsgálatához részben adaptálható eszközöket kerestem és egészítettem ki saját készítésűekkel. Ezek lehetőséget nyújtottak a feltételezett összefüggések egy kis mintán való kipróbálására, továbbá azok pontosítására. Miután az óvodában használni kívánt módszert elővizsgálat során kipróbáltam, elvégeztem az óvodai eszközök korrekcióját és kiegészítettem az óvodai vizsgálatot a diszkurzív interjú sajátos műfajával. Az iskolai vizsgálat részeként a longitudinális vizsgálatban részt vevő gyermekekről értékelést kértem az osztálytanítóktól, az attitűdméréshez pedig úgynevezett Likert-típusú skála készítésére vállalkoztam. Ahhoz pedig, hogy az óvodában és az iskolában nyert adatok értelmezhetőek, valamint egymással összehasonlíthatóak legyenek, elégedettségi szinteket és attitűdszinteket alakítottam ki. A tervezett kutatás főbb módszertani dilemmáinak (részvevők életkorából eredő sajátosságok; adatok összehasonlíthatósága a longitudinális jellegből adódóan; szubjektivitás; anonimitás; „megfelelő-érvárt-kívánatos” válaszadás; nyelvi, nyelvészociológiai aspektus) számbavétele csak megerősített abban, hogy a kisgyermekkorai vizsgálatok számos speciális nehézséggel járnak. Megalapozott az a vélekedés, miszerint a gyermekek, kiváltképp az óvodások véleményét direkt úton nehéz mérni. Ennek ellenére fontos a kisgyerekek vélekedéseinek, igényeinek, elvárásainak megismerése, kutatásom ezért a módszertani nehézségek figyelembevételével és egyben ezek ellenére tett kísérletet a gyermeki elégedettség és attitűd „mérésére”.

Kulcsszavak: integrált kutatási metódus, módszertani dilemmák, elégedettség, attitűd, longitudinális vizsgálat

Az óvoda és az iskola közötti átmenet hazai vizsgálata során lényegében arra kerestem a választ, hogy a kisgyermekkorai nevelés átfogó rendszerének mely tényezői, szabályozó elemei könnyíthetik meg – elvben – a gyermek óvodából történő átmenetét az iskolába. Legalább ennyire fontosnak véltem, hogy képet kapjak (és rajzoljak) az átmenettel kapcsolatos gyakorlati problémákról, a váltás okozta nehézségek megoldására törekvő kísérleti prog-

ramokról, innovációkról, mindezek érdekében kísérletet tettem a témával ilyen vonatkozásban összefüggésbe hozható teljes körű hazai szakirodalom (Golyán, 2013) feldolgozására.

Kutatásomnak e fázisában (2012–2013) keletkezett eredményeim megerősítettek abban a korábbi felismeréseimben, hogy az óvoda és az iskola közötti átmenetre vonatkozó tudományos igényű vizsgálatok (akár leíró jellegűek, akár összefüggést keresők voltak) vagy a rendszerszintű működésre vagy a gyerekek csoportjaira irányultak. Lényegében így jellemezhetőek a véleményfeltáró kutatások is, mert e két dimenzió határozta meg a kérdések irányát, illetve a válaszok elemzését.

Hazai közegben korábban (2014) nem találok olyan vizsgálatot, amely az át-

¹ A tanulmány Golyán Szilvia (2013): A kisgyermekkorai intézményváltás komplex elemzése. PhD kutatás részeként a longitudinális vizsgálat során alkalmazott kutatási módszereket, eszközöket, adatfeldolgozási módot, valamint a kisgyermekkorai kutatások módszertani, mérésmetodológia nehézségeit összegzi.

menet kérdését az egyes gyermek fejlődése felől közelítené meg, és nem a „felkészültség-felkészületlenség” dimenziójában mozogva jutna el az intézményváltást megelőző gyermekig (vö. *Torda és Szerencsés, 2015; Szvatkó, 2017*). Ezért feladatomban tekintetem, hogy elvégezzek a témakörben egy olyan empirikus vizsgálatot, amelyben a gyermekek körében vizsgálom az óvodából az iskolába történő átmenet kérdéseit. Feltételeztem, hogy kutatásomnak e részlete rávilágít az adekvát kutatási módszerek megválasztásának, kimunkálásának nehézségeire.

Egy hazánkban kevésbé kutatott téma empirikus vizsgálatát tűztem ki célul: a kisgyermekkor intézményváltással kapcsolatos feltételezésem tükrében kíséreltem meg vizsgálat tárgyává tenni a gyermeki elégedettséget, összefüggést keresve az óvodáskori elégedettség és az iskoláskori attitűd között. A tanuláshoz, az ismeretszerzéshez való viszonyulás és elégedettség, ennek támogatása az óvodai-iskolai nevelő-oktató munka legfőbb feladata, mivel ezzel teremti meg a gyermek fejlődésének feltételeit (*Svraka, 2019*).

A kutatási problémából következik, hogy a kutatási téma életkorhoz kötött érvényű². Mindemellett vizsgálatom során számos kutatómódszertani nehézségeket kellett figyelembe vennem.

A vizsgálat előkészítése során megbizonyosodtam arról, hogy hazánkban kevés olyan mérőeszköz van, melyek neveléstudományi és pszichológiai tudást is alkalmazva az érzelmek, az érzelmi komponens hatását vizsgálva érvényes és megbízható adatokkal tud szolgálni (vö. *Forgács, 2003; Bányai és Varga, 2012*). Valójában ez az a kutatási terület, melyen még idegen nyelvű mérőeszközök fordítást követő hazai adaptálása is kevésbé gyakori.

Kutatási problémám vizsgálatához ezért részben adaptálható eszközöket kerestem és

egészítettem ki saját készítésűekkel. Ezek lehetőséget nyújtottak előzetes mérés során a feltételezett összefüggések egy kis mintán való kipróbálására, valamint azok pontosítására.

Mindezeket figyelembe véve munkám során precíz, részletes módszertani leírásra törekedtem. Nehézséget jelentett, hogy személyesen végzett adatgyűjtés során nyertem mind az óvodai, mind az iskolai vizsgálati adatokat, ezáltal az mindenképpen időigényesebbé vált.

Az adatgyűjtési módszerek kiválasztásánál figyelembe vettem azt, hogy vizsgálatom a kiválasztott mintán nem megismételhető. Ezért a vizsgálati eredmények megbízhatóságának (reliabilitás) és érvényességének (validitás) növelése érdekében annak előkészítése és lebonyolítása során is törekedtem arra, hogy minden lépést pontosan, részletesen és objektíven dokumentáljak.

Már a vizsgálat megkezdése előtt le kellett szögezmem, hogy az elsődlegesen lokálisan értelmezhető adatokat szolgáltatom, s ezért igyekezmem kellett kerülni a téves, túlzottan kiterjesztett általánosításokat.

Az adatgyűjtést megelőzően külön gondot fordítottam arra, hogy a vizsgálat során nyert adatok könnyen kezelhetőek és lehetőség szerint összehasonlíthatóak legyenek. A vizsgálat minden egyes mozzanata előtt (és igény szerint azok alatt is) a gyermekeket tájékoztattam a teendőkről, ezáltal egyértelművé téve számukra elvárásaimat, szóbeli tájékoztatásom természetesen életkorhoz igazított mértékben és mélységben volt részletes.

A fentiek is jól tükrözik, hogy a vizsgálatot megelőzően és annak folyamatában számos kutatómódszertani és mérési nehézség felmerülését feltételeztem, így a továbbiakban ezen problémákat és az „oldásuk” érdekében meghozott döntéseket is ismertetem.

A vizsgálat problematikái

Mivel az óvodások körében általam használt vizsgálóeljárást nem a teljes és bemért formájában használtam, az iskolások attitűd ská-

² Az átmenet pedagógiája a nevelés-oktatás folyamatában több időponthoz is kapcsolódik: család-bölcsőde, bölcsőde-óvoda, általános iskola alsó tagozat-általános iskola felső tagozat, általános iskola-középiszkola, középiskola-felsőfokú tanulmányok, középiskola-munka, felsőfokú tanulmányok-munka.

láját pedig saját magam fejlesztettem, ezért szükségem volt megbizonyosodni arról, hogy mintámon valid eredményeket fogok kapni. Ezért a vizsgálatot több szintem végeztem. A kisebb mintán végzett előmérést egy korrekciós szakasz, majd a teljes mintavétel követte.

A gyermekek óvodáskorban, majd ugyanazon gyerekek iskolás korban (első osztály végén) való vizsgálata történt meg. Így biztosítva a longitudinális nyomkövetés folyamatosságát.

Az óvodai elővizsgálat bemutatása

Az óvodai vizsgálati eljárás kiválasztásakor meghatározó szempont volt, hogy olyan módszer alkalmazását tartom csak az óvodás korú gyermekek vizsgálatára megfelelőnek, mely igazodik az életkori sajátosságokhoz. Az óvodás korosztály csak akkor vizsgálható eredményesen, ha az alkalmazni kívánt tevékenység (módszer, eszköz) érzelmileg közel áll a gyermekhez, és mindez kiváltja cselekvő aktivitását (vö. Janek, 2019).

Az óvodai vizsgálat során információt gyűjtöttem arról, hogy az adott intézményben, a vizsgált időben a gyerekek pozitív vagy negatív emócióval kötődnek az egyes óvodai tevékenységekhez, illetve milyen elvárásaik, kívánságaik vannak, mit szeretnének még az óvodában csinálni. Arra törekedtem, hogy az elégedettséget meghatározó elvárások fontossági rangsorát megismerjem, azaz hogy mi, milyen mértékbe van az elégedettségre; továbbá fel kívántam térképezni a látens elvárásokat, melyek szintén befolyásolják az elégedettségi szintet. Ehhez a gyerekeknek az egyes óvodai tevékenységekkel való elégedettségének minőségét mértem és összegeztem, mintegy kitekintve a vizsgált óvodák nevelési légkörére.

Vargáné Szabó Györgyi (2000) kidolgozott egy kvalitatív vizsgálati módszert, melyet elsődleges kipróbálásnak is alávetett. Az alkotó szerző tapasztalatai szerint a módszer eredményesen méri az óvodás korú gyermekek elégedettségi szintjét, elemezhető információkat szolgáltat a gyerekek elvárásairól, kívánságairól. Az óvodában alapvetően az általa

kidolgozott módszert alkalmaztam, de kiegészítettem azt a diszkurzív interjúval, valamint a vizsgálat eredményeinek összegzését, értékelését szolgáló adatlapokat, a rögzítést célzó eszközöket átdolgoztam. Az általam végzett módosításokat a vizsgálati eszközök bemutatása során minden esetben jelzem.

Alapvetően a felhasznált vizsgálat fotóit alkalmaztam az adaptált, 14 fotóból álló eszköz közül egy (a gyermekek építőjátékkal építettek az asztalon) kivételével, mivel az ábrázolt tevékenység ilyen formája nem volt jellemző a vizsgálatban részt vevő óvodákban. Továbbá a vizsgált óvodákra jellemző specifikus tevékenységet sem találtam, így további fotóval nem egészítettem ki a vizsgálatot. Összességében tehát 13 résztvétevékenységet ábrázoló fotóról (lásd: 4. számú melléklet) kellett a gyerekeknek véleményt nyilvánítaniuk; melyek négy fő óvodai tevékenység köré összpontosultak: játék, tanulás, önkiszolgálás és pihenés.

A fotók válogatása konkrét tárgyi cselekvéssel érhető el, de a manipuláció mellett kiemelendő, hogy a vizsgálati eszköz a kisgyermek számára az egyes bemutatott tevékenységeket vizuális úton egyértelműen közvetítse, azaz lehetőség szerint szóbeli magyarázat nélkül is ráismerjen a fotó alapján az adott tevékenységre. Ami ezt az utóbbi felvételt illeti, azt tapasztaltam az elővizsgálat során, hogy több fotó ennek az elvárásnak csak részben felel meg, illetve nem minden esetben sikerült a fotók készítőjének az adott tevékenység gyermekek számára fontos, lényegi elemeit megragadni. Az ehhez kapcsolódó észrevételeimre a későbbiekben még kitérek.

Az elővizsgálat során a „Kívánságtündér” és a „Manók óvodája” befejezetlen (nyitott végű) meséket egyaránt alkalmaztam (7. számú melléklet), azok között tetszés szerint választva. Arra azonban ügyeltem, hogy mindkét mese előfordulása megegyező számú legyen, így a vizsgálat során két-két esetben alkalmaztam azonos mesét. Érdekelt egyrészt, hogy szükség van-e mindkét mesére a longitudinális vizsgálat elvégzése során, illetve tapasztalható-e számottevő eltérés, ami indokolttá teszi a későbbiekben a mesék közötti választást.

Az elővizsgálatot egy kisvárosi óvodában és annak falusi tagóvodájában vettem fel, négy vegyes életkorú csoportban. A vizsgálat idején az óvoda statisztikai létszáma 96 fő volt. 76 gyerekkel végeztem el a vizsgálatot, ami 79,10%-os vizsgálatban való részvételt jelent, így mérési eredményeimet az óvodára reprezentatívnak tekintettem. 20 gyermek maradt ki az elővizsgálatból: kisebb részük azért, mert éppen a beszoktatás időszakában voltak, s nem tartottam célszerűnek, hogy ebben az érzékeny emocionális periódusban megzavarjam őket, a többiek pedig a vizsgálat időpontjában tartósan hiányoztak. Az elővizsgálat során tapasztaltak közül kiemelném, hogy a mesék aktív kommunikációra serkentették a gyerekeket. A befejezetlen (nyitott végű) mesék élményt jelentettek a gyerekeknek, örömmel vettek részt a vizsgálatban. Tetszett nekik a „*Manók óvodája*”, és az, hogy tőlük tanulnak a manóóvodások. A „*Kívánságtündér*” meséje a három kívánság teljesítése miatt volt sikeres. A kívánságok összesítése során azt tapasztaltam, hogy a „*Manók óvodája*” inkább a már meglévő tevékenységek sorolását eredményezte, míg a „*Kívánságtündér*” jobban indukálta a vágyak, kívánságok megjelenését. Így határoztam el, hogy a későbbiek során – a longitudinális vizsgálatban – kizárólag a „*Kívánságtündér*” befejezetlen (nyitott végű³) mesét alkalmazom.

Az elővizsgálat megerősített abban a meggyőződésemben, hogy az óvodáskorú gyerekeknek vannak elvárásai, s ezeknek optimális mértékű hatást kell gyakorolnia a mindennapi óvodai életre. Fontos, hogy a gyerek elégedett legyen az óvodai nevelés történéseivel, szeresse az óvodát, szeressen óvodába járni⁴. A vizsgálati eredmények informatív jellegűnek

bizonyultak, azok összességében alátámasztották az óvónők megfigyeléseit a gyermekek által kedvelt tevékenységeket illetően, mely pedagógusi tapasztalatokat a vizsgálatot követő kötetlen beszélgetések során ismerhettem meg.

A vizsgálat óvodában alkalmazott módszere és eszközei

Miután az óvodában használni kívánt adaptált módszert elővizsgálat során előzetes mérésnek vettem alá, elvégeztem az óvodai eszközök korrekcióját és azoknak általam szükségesnek ítélt kiegészítéseit.

Az óvodai vizsgálat három részből állt. Az első részben a gyerekek elégedettségét-elégedetlenségét ismertem meg *tematikailag fókuszált fotók* alkalmazásával (adaptált vizsgálati eszköz) egyszemélyes vizsgálati helyzetben; a második részben *diszkurzív interjú* által a gyermekek iskolával, iskolai tanulással kapcsolatos tapasztalatait, prekoncepcióit rögzítettem (saját eszköz); a vizsgálat harmadik részében pedig a gyermekek óvodai tevékenységekkel kapcsolatos vágyott tevékenységeit *befejezetlen (nyitott végű) mese* segítségével tártam fel csoportos vizsgálati helyzetben (adaptált vizsgálati eszköz).

Az elégedettség-elégedetlenség mérés célja, hogy megismerjem, a vizsgált időben az adott óvodai csoportban milyen tevékenységek végzését kedvelik, avagy nem kedvelik a gyerekek. A választható tevékenységeket konkrét óvodai tevékenységeket megjelenítő, *tematikailag fókuszált fotókkal* korlátoztam, szabályoztam. A választhatóság korlátját a szóbeli közlés lehetőségével oldottam. Ez azért volt fontos, hogy a gyerekek olyan tevékenységeket is megnevezhessenek, amikről nincs fotó. Azt tapasztaltam, hogy a fotó, mint vizsgálati eszköz több szempontból is eredményesen alkalmazható a kisgyerekek körében. A vizuális úton történő ismeretszerzés kiemelten fontos, a kép, a képiség egyaránt eszköze a világbárázolásnak és az önkifejezésnek. Gyermekekkel végzett vizsgálatnál a fotók alkalmazása oldottabbá teszi a légkört,

³ A „nyitott végű, befejezetlen mese” az adaptált módszertan elnevezése, mely kifejezést a szöveghűség okán nem módosítottam.

⁴ Továbbá megállapítottam, hogy az általam megismert és kipróbált, a gyermekek elégedettségi szintjét vizsgáló módszer egy átfogó intézményértékelési igény felmerülése esetén kiegészülhet a szülők és az óvodapedagógusok elvárásainak, elégedettségének felmérésével, megismerésével; de ez jelen kutatási munkának nem képezi részét.

az aktivitás révén ők maguk is „bevonhatók” a vizsgálatba, továbbá segíti az élmények, érzések „felszínre” hozását, kifejezését.

Kiegészítettem az óvodai vizsgálatot a *diszkurzív interjú* sajátos műfajával. Az általam kezdeményezett rövid beszélgetés az iskolával, az iskolai tanulással kapcsolatos, érzelmileg nem semleges esetleges élményeket, tapasztalatokat kívánta a „felszínre” hozni. Ennek az eszköznek a beépítését a vizsgálatba az attitűd kialakulásával kapcsolatos abbéli ismeret támasztotta alá, mely szerint a pozitív vagy negatív viszonyulás az attitűd tárgyával szemben akkor is kialakulhat, ha semmiféle konkrét tapasztalata nincs az egyénnek. A diszkurzív interjú során azt kérdeztem meg a gyerekektől, hogy várják-e már az iskolát, illetve szerintük milyen lesz iskolásnak lenni.

A vizsgálat harmadik, az elsőhöz szorosan kötődő része a *befejezetlen* (nyitott végű) *mese* volt. A mese vizsgálatban való alkalmazásánál fontos szempont, hogy ne legyen ismert, nem legyen sem túl hosszú, sem túl bonyolult. Nemcsak a mesélés élménye, vagy a meseírás, hanem a mese befejezése is lehetőség arra, hogy megismerhessük a gyerekek gondolatait, szándékát.

A befejezetlen mese alkalmazása során az adott mesét azon a ponton kellett megszakítani, amikor még a tényleges befejezéshez nem értünk el. Így a mese részeseiként kívánságaikat, vágyaikat fogalmazhatták meg a gyerekek, azt, hogy mit szeretnének még csinálni az óvodában, milyen eszközökre, játékokra lenne még szükségük. A mesélés során kértem az óvodapedagógusokat, hogy kerüljék a gyermeki megnyilatkozásokra való visszajelzéseket, a megnyilvánulásokat egyetlen esetben sem követte értékelés. A gyerekek minden javaslatát, hozzászólását (még az irrelevánsokat is) jegyzőkönyvben rögzítettem.

Az óvodai módszer-együttes egyes eszközeit az elővizsgálat során felhasznált vizsgálati anyagból adaptáltam (2–5. számú *melléletek*): munkalap (A/3-as méretben), egyéni adatgyűjtő lap, sorszámozott fotók és hozzájuk kapcsolódó szóbeli utasítás, nyitott végű mesék, összesítő lap az óvoda részére (a nyitott mesékhez). A többi eszközt átdolgoztam.

Indokoltá vált ez egyrészt azért, hogy jobban elemezhetővé váljanak a mérési adatok; másrészt a minta több szempontú (nemek, életkor és csoport szerinti) elemzésének előkészítése tette ezt szükségessé. Így az alábbi eszközökkel egészült ki a vizsgálat: az óvodai minta összesítésére szolgáló lap (1. számú *melléklet*), összesítő lap nemenként, csoportonként és az óvoda részére (6. számú *melléklet*), nagyméretű „*mosolygó*” és „*síró*” arcot stilizáló szimbólumok, valamint jegyzőkönyv a meséhez (8. számú *melléklet*).

A vizsgálatot személyesen vettem fel, több okból kifolyólag. Alapvetően a vizsgálat dominánsan kvalitatív jellege indokolta, hogy annak teljes időtartama, minden egyes vizsgálati eszköz alkalmazása során aktívan jelen legyek. Tapasztalataim szerint a pedagógusok számára nem könnyű a „vizsgálati szituáció”, még akkor is segítenek (visszajelzés, felülértékelés) a gyermekeknek, ha nem számít a teljesítmény, ezzel viszont kimutathatóan befolyásolják a vizsgálati eredményt. Az eredmények kiértékelése és elemzése strukturált faktorokban történt, a kutatás ezen része kvantitatív elemeket is tartalmaz, ezekről később tesztek említést.

A helyszín minden esetben a csoportszoba volt, hiszen az adott életkorban semmiképpen nem célszerű a gyerekeket megszokott, természetes életterükből kiemelni. A csoportszobában egy nyugodtabb, csendesebb helyet választottam ki, törekedve arra, hogy megóvjam az adott időszakban részt vevő gyereket legalább a kiszámítható elterelő ingerektől. Fontos szempont volt, hogy a kiválasztott helyen legyen gyermekméretű asztal és két szék.

A vizsgálat délelőtt és délután egyaránt zajlott, mindenben igyekeztem az adott csoport napirendjéhez alkalmazkodni, ezzel is gördülékenyebbé téve az időbeli szervezés okozta nehézségeket. A vizsgálat elvégzésére gyerekenként 10–15 percre volt szükség. Az időtartamot az határozta meg, hogy a gyerek mennyire tudott azonosulni a feladattal, milyen volt a motiváltsága, illetve milyen életkorú. Törekedtem minden egyes gyermeknél a folyamatos munkára, de a munkatempót mindig az adott egyén „teljesítményéhez” iga-

zítottam. A vizsgálat során gyerekekkel szemben foglaltam helyet, hogy tudjak szemkontaktust tartani, hogy lássam a gyerek érzelmi reakcióit. Dicsérettel folyamatosan ösztönöztem, bátorítottam a gyerekeket a feladat elvégzésére; ügyelve arra, hogy ne reagáljak az általa elmondottakra, metakommunikációs eszközökkel ne befolyásoljam a gyerek választását. Később ez utóbbi bizonyult a vizsgálat egészét tekintve a leginkább önreflexiót igénylő szakasznak.

A vizsgálat első részében a gyerekek fotókat nézegetnek, s két csoportba válogatják szét aszerint, hogy szeretik-e az adott tevékenységet vagy sem. A vizsgálat egyéni foglalkoztatási formában történt. A vizsgálat alatt a többi gyerek a csoportszobában tartózkodott, az óvodapedagógus „irányította” a többi kisgyerek életét, és gondoskodott arról, hogy nyugodt, elmélyült tevékenység legyen a csoportban. Mivel ragaszkodtam ahhoz, hogy a többi gyerek is a csoportszobában maradjon, folyamatosan figyelni kellett arra, hogy a többiek ne állják körül az asztalt, ne lássák előre a fotókat, ne zavarják az éppen kiválasztást végző gyereket.

A gyermekekből érdeklődést váltott ki a manuális tevékenység, motiválta őket, hogy az ő egyéni véleményükre voltam kíváncsi. A feladat elmondását – *„Válaszd szét a fotókat aszerint, hogy Te mit szeretsz csinálni az óvodában, és mi az, amit nem szeretsz!”* – az esetek többségében gyermeki mosoly kísérte, s szinte azonnal hozzáfogtak a tevékenységhez. Három kisgyerek esetében éreztem, hogy nem igazán választásról, döntéshozatalról van szó, hanem inkább csak válogatja azokat: egyet ide, a másikat pedig oda. A többi gyermeknél azonban komoly mérlegelést tapasztaltam, gondolkodásukat verbálisan is „kihangozították”. Egy öt éves kislány (SA) például a következőképpen magyarázta választását: *„Végül is teríteni is jó, mert akkor tudunk enni. Igen, szeretek naposnak lenni.”* A fotókon lévő tevékenységeket változatosan nevezték meg a gyerekek, a tevékenységeknél általános volt a játék megfogalmazás (kivéve: öltözködés, terítés, alvás, fogmosás). Ez azt igazolja, hogy az óvodában már elvétve al-

kalmazzák a „foglalkozás”, a „tanulás” terminusokat; mely természetesen nem azt jelenti, hogy nincs ilyen jellegű tevékenység.

A szóbeli közlés vizsgálatba építése segítette, hogy a gyerekek olyan tevékenységekkel kapcsolatban is elmondhassák érzelmi kötődésüket, amiről nem volt a vizsgálatban fotó, avagy ami nem volt az egyes fotóról leolvasható. Ezáltal feloldódott a választás fotók általi korlátozottsága. A szóbeli kiegészítés mennyisége és tartalma gyerekenként eltérő volt. A mennyisége feltételezhetően jelzi az óvodában meglévő kommunikációs interakciók sűrűségét, a beszédkedv, beszédhelyzetek koherenciáját. A tartalom sok esetben a fotókhoz kötődött, a gyerekek az azon látott tevékenységeket ismételték meg.

Az eszközzel kapcsolatban a vizsgálat során azt tapasztaltam, hogy az udvari játékot reprezentáló fotó (lásd: 4. számú melléklet, 3. számú fotó) érzelmileg túlzottan befolyásolja a gyerekek választását, mivel a havas táj egy évszakot határoz meg, így inkább dönt a gyerek ennek megfelelően – azaz szereti vagy nem a hógolyózást, szánkózást, a hideget; s így választása nem az udvari játékokra, mint tevékenységre irányul. Sok példa közül idézve: *„Nem szeretem a telet, mert akkor mindig fázom. Nem szeretem, ha megdobnak a hógolyóval.”* (JZ) Új vizsgálat esetén célszerű lesz a fotót lecserélni egy olyanra, ami úgynevezett „évszakmentes”, és kellőképpen bemutatja az udvari játék tevékenységrepertoárját.

Az ábrázolás bemutatására használt fotó (lásd: 4. számú melléklet, 4. számú fotó) elterelőnek bizonyult. Meglepődve tapasztaltam, hogy volt olyan gyerek, aki kedvelt tevékenységként a rajzolást nevezte meg, az ábrázoláshoz tartozó fotót mégis a „nem szeretem” csoportba tette. A fotó előtérébe tett festési tevékenység vélhetően a gyermek figyelmét arra „fókuszálja”, s nem veszi észre a háttérben rajzolókat. Az óvodapedagógusok – beszélgetésünk során – megerősítették ezen feltételezésemet. Elmondásuk szerint a gyerekek többsége kedveli a rajzolást, színezést; míg a festés kevésbé kedvelt; hiszen nagyobb odafigyelést, több munkát, fejlettebb finommotorikai képességet igényel. Ismételt

vizsgálat esetén érdemes lenne az ábrázolást egy másikkal reprezentálni, mely „kiegyenlítettbben” mutatja be az ábrázoláshoz tartozó egyes résztevékenységeket; így a gyermek szóbeli közlése világosabban támaszthatná alá a tevékenységhez kapcsolódó emóciókat.

Az önkiszolgálást reprezentáló fotót (lásd: 4. számú melléklet, 11. számú fotó) is célszerű cserélni; és úgy bemutatni a naposi feladatot, hogy a gyermekek önállósági, önkiszolgálási igényének minősége jobban „mérhető” legyen.

A vizsgálat második részben rövid mesét hallgattak a gyerekek. Az elővizsgálat tapasztalatait felhasználva kizárólag a „Kívánságtündér” című befejezetlen (nyitott végű) mesét (7. számú melléklet) alkalmaztam, arra motiválva a gyermekeket, hogy kívánságaikat, vágyaikat fogalmazzák meg. A meséléshez az óvodában, az adott gyermekcsoportban szokásos mesehelyzetet teremtettem meg az óvónők és a dajkák közreműködésével. A részvétel a gyerekek számára természetesen nem volt kötelező. Mivel az egyes mesehallgatásokon több mint 15 gyerek vett részt, az óvónő olvasta a mesét, így lehetővé téve számomra a gyerekek kívánságainak lejegyzését. A mesehelyzet addig tartott, ameddig a gyerekek sorolták a kívánságaikat, majd a pedagógus által elmondott (előre megadott) befejezéssel zárult. Az időtartam 15 percnél egyik esetben sem volt több. Az óvodapedagógusok serkentő metakommunikációs eszközökkel reagáltak a gyerekek által mondottakra, biztatták őket a kívánságok sorolására; negatív reakciókkal egyik esetben sem korlátozták a gyerekek megnyilvánulásait. A mese befejezéseként megjelenő gyermeki kívánságok alapvető elemzési szempontja: hány és milyen jellegű ötleteket mondanak a gyerekek.

Későbbiekben a mesét nem tekintettem a kutatási probléma vizsgálatát relevánsan mérő eszköznek, de összegeztem a gyermekek válaszait, és mindezeket háttér-információként használtam fel. Úgy gondolom, a megismert kívánságok ismeretében az óvodának mérlegelni lehet, hogy a gyermeki elvárások az óvoda nevelési programjába illeszthetők-e,

összhangban vannak-e a szülők és az óvoda elvárásaival; továbbá az intézmények személyi, tárgyi és anyagi feltételei megengedik-e a vágyak egy részének vagy egészének megvalósítását.

A vizsgálat iskolában alkalmazott módszere és eszközei

Az iskolai vizsgálat során alkalmazni kívánt attitűd-kérdőívet egy kis mintán (egy elsős osztályban) vettem fel, az eszköz korrekciója ezt követően megtörtént.

Az *iskolai minta* nagyságát jelentősen megnöveltem azáltal, hogy a követéses mintában szereplő gyermekek osztálytársaival is felvettem az iskolai attitűdvizsgálatot

Az iskolai vizsgálat helyszíne minden esetben az iskola, mint intézményes színtér volt, azon belül is azok az osztálytermek, amelyek egyébként is a gyermekek mindennapi iskolai életterét adják, s melyek feltételezhetően az első tanítási év végéhez közeledve már megszokott, ismert (és biztonságot nyújtó) helyet jelentenek a gyerekek számára. Az attitűdvizsgálatra kisebb csoportokban (10–16 fős) került sor, minden esetben a délelőtti tanórák valamelyikén, igazodva az iskola által felkínált időpontokhoz (napok), de kizárólag a második vagy a harmadik tanítási óra keretében. Ennek jelentősége abban nyilvánult meg, hogy törekedtem arra, a gyermekek ne fáradtan, kimerültem végezzék el a kérdőív „kitöltését”. Az adatfelvétel önálló kitöltés során, felügyelet mellett valósult meg. Ezt alapvetően a gyermekek életkora indokolta, továbbá lehetőséget kívántam biztosítani ezáltal arra, hogy esetleges szövegértési nehézség esetén a gyerekeknek lehetőségük nyíljon a segítségkérésre⁵.

Az iskolai vizsgálat alapvetően két módszerre támaszkodott. Egyrészt *kérdőív* segítségével kívántam megismerni a gyerme-

⁵ A vizsgálat során ez egyetlen esetben fordult elő. A kérdőívben szereplő „hiányozni” kifejezés szorult magyarázatra, egy olyan kisfiú kérdezett rá, aki nem szerepel a követéses mintában.

A kisgyermekkori elégedettség prediktív erejének longitudinális vizsgálata

kek iskolai tanulással kapcsolatos attitűdjét, s kíváncsi voltam az óvodával kapcsolatos iskoláskori attitűdre. Az iskolai vizsgálat részeként másrészt kizárólag a longitudinális vizsgálatban részt vevő gyermekeket illetően értékelést kértem az osztálytanítóktól (12. számú melléklet), mely érintette a magatartás és a szorongalom főbb tartalmait, továbbá az egyes tantárgyakkal kapcsolatos tanulói teljesítmény ötfokú skálán történő besorolását.

Az attitűdméréshez úgynevezett *Likert-típusú skála* készítésére vállalkoztam. A skála elkészítéséhez először a kvantitatív vizsgálat hipotézisei által feltételezett összefüggésekkel kapcsolatos kérdéseket fogalmaztam meg, melyek alapvetően az *óvodai tevékenységekkel és az iskolai tevékenységgel kapcsolatos attitűd (attitűdtárgyak) összetevőire irányultak*. Majd e kérdéseket alakítottam át és ezekből kiindulva képeztem értékelő itemeket.

A skálán a gyermekek az egyes megállapításokkal kapcsolatos véleményüket itemenként három „fokozat” közötti választás során jelölhették. A viszonyulás mérhető jellemzői közül így lehetőség nyílt az „egyértés” vagy az „egyert nem értés” kifejezésére („nagyon jellemző”, illetve „nem jellemző”), a skála tartalmazta továbbá a „nem tudom eldönteni” lehetőséget. A gyermekek életkorát figyelembe véve azonban a viszonyulás fokának mérésétől eltekintettem.

Az értékelő megállapítások egyes szám első személyű megfogalmazása erősítette meg a „kitöltést” megelőző szóbeli tájékoztatás során elhangzottakat, miszerint a megállapításokat önmagára vonatkoztatva kell mindenkinek értékelnie⁶. Az itemek megfogalmazásánál törekedtem arra, hogy azok lehetőség szerint az értékelő viszonyulások sokrétűségét kifejező árnyaltsággal vizsgálják az *attitűdtárgyakat*. Az értékelő megállapításokat tartalmazó skála gondolati köre életszerű, a megfogalmazásoknál kerültem a túlzott leegyszerűsítő formulákat. A megfogalmazá-

sok során figyelembe vettem a vizsgálatban részt vevő gyermekek életkori sajátosságait, továbbá a nyelvi megformálás és a szóhasználat során az első osztály végére várható olvasási szinthez igazodtam.

Az óvodai vizsgálat során kiderült, hogy a vizsgálatban részt vevő gyermeknek kizárólag óvó nénije volt, ezért nem tartottam szükségesnek az érintett itemek (vö. 11. számú melléklet 19. és 26. megállapításai) esetében az óvodapedagógus kifejezése használatát⁷; mivel azonban tanító bácsi és néni egyaránt volt a vizsgálatban érintett osztályokban, említésükkor a tanító kifejezést alkalmaztam (vö. 11. számú melléklet 12. és 21. megállapításai).

A gyermekek életkorából adódóan nem tudtam érvényesíteni, hogy az állítások közelítőleg azonos számban tartalmazzanak pozitív és fordított („negatív”) megfogalmazású tételeket. Mindemellett tapasztalatom szerint a fordított megfogalmazású kérdésekre nehezebb is válaszolni, így azok értelmezése magának a skálának megbízhatóságát is befolyásoló tényező. Így, mindezeket figyelembe véve a 30 item között mindösszesen négy fordított megfogalmazású állítás található, azok is kizárólag az iskolai tanulási tevékenységgel kapcsolatban. Fontos kritérium volt továbbá, hogy az egyes választási kombinációk ugyanazt a viszonyulási irányt adják. A 30 itemből álló megállapítássort egy hozzáférően alapuló rétegzett mintán előmérést végeztem, és a vizsgálat során felvetett gyermeki kérdések alapján kizárólag fogalmazásbeli és nyelvhelyességi szempontból korrigáltam az itemeket; valamint azt néztem meg, hogy a skálán mely megállapítások tesznek leginkább különbséget a pozitív és a negatív értékelés között. Ezt követően a véglegesített – a longitudinális vizsgálatban alkalmazott – eszköz 30 értékelő megállapítást tartalmazott (lásd: 11. számú melléklet).

⁶ Az attitűd-kérdőív megbízhatóságát növelheti a személytelen skála, de mivel ez inkább a kognitív komponenst méri, keveset mond az érzelmi összetevőről.

⁷ Ha lett volna óvó bácsi, akkor is az óvó néni és az óvó bácsi kifejezéseket használtam volna, mert véleményem szerint az óvodapedagógus kifejezést a pedagógiai gyakorlat nem használja, így a kisgyermek számára nehezen lett volna értelmezhető az adott item.

Az alkalmazott adatfeldolgozási módszerek bemutatása

Az óvodában a négy fő tevékenységgel (játék, tanulás, önkiszolgálás, pihenés) való elége-

dettségi színtről az egyes résztevékenységek közötti választások alapján kaptam információt (tematikailag fókuszált fotók alkalmazása nyomán).

Tematikus egységek	Főtevékenységek (összevont változók)	Tételszám	Fotók (és az azokhoz tartozó állítások) sorszáma
I	játék	3	1., 2., 3.
II	tanulás	6	4., 5., 6., 7., 8., 9.
III	önkiszolgálás	3	10., 11., 12.
IV	pihenés	1	13.
Óvodai tevékenységekkel való gyermeki elégedettség (I+II+III+IV)		13	

1. táblázat: Az óvodai tevékenységekkel való elégedettséget mérő óvodai eszköz felépítése

A fotókat (4. számú melléklet) a következő csoportokba osztottam (lásd: 1. táblázat) – az adaptált módszer alapján, a korábban jelzett módosításomat figyelembe véve.

Az óvodai tevékenységekkel kapcsolatos elégedettséget az egyes összevont változókhoz (játék, tanulás, önkiszolgálás, pihenés) tartozó fotók besorolása mérte, az adott fotó „mosolygó” szimbólum mellé helyezése a tevékenységgel való gyermeki elégedettséget, a „síró” szimbólum választása pedig az azzal való elégedetlenséget fejezte ki. A felsorolt fő tevékenységekhez eltérő számú fotók kapcsolódtak ugyan, de a számolási eljárás alkalmazása lehetővé tette az ebből adódó torzítás elkerülését.

Az adaptált módszer számolási eljárását alkalmaztam, mely a résztevékenységek számától függetlenül – ezt az elővizsgálat során szerzett tapasztalataim igazolták – reális képet mutat a főtevékenységek egymáshoz vi-

szonyított arányáról. Minden főtevékenységet egységnek tekintettem, majd az elfogadás, illetve elutasítás számát osztottam a fő tevékenységen belüli résztevékenységek számával.

Például a tanulás, mint tevékenység hat résztevékenységből áll a vizsgálatban. Ha egy gyermek a tanuláshoz tartozó fotók közül öt darab fotót helyez a „mosolygó” figura mellé, azaz a tanulási résztevékenységek közül ötöt kedvel, akkor a számolás során az összes választás számát osztom a résztevékenységek számával. Azaz a példát figyelembe véve ötöt osztom hattal, és szorozom százszal, ami 83-mal egyenlő. A példában szereplő gyermek esetén így megállapítható, hogy 83,00%-ban kedveli a tanulást az óvodában, mivel a főtevékenységek eredményeit százalékban fejeztem ki.

Az iskolai attitűdmérés (11. számú melléklet) eredményeinek elemzésénél a következő adatfeldolgozási módszert alkalmaztam.

Tematikus egységek	Összetevők (összevont változók)	Tételszám	Állítások sorszáma
ÓA	tárgyi környezet	27.	27.
ÓB	társas környezet	14., 19.	14., 19.
ÓC	közérzet	10., 25.	10., 25.
ÓD	tanulási feltétel	26.	26.
ÓE	tanulás	23.	23.
Óvodával kapcsolatos gyermeki attitűd (ÓA+ÓB+ÓC+ÓD+ÓE)		7	

2. táblázat: Az óvodával kapcsolatos attitűdöt meghatározó összetevőket mérő iskolai eszköz részsokálójának felépítése

Az attitűdskála itemjei közül 8 állítás az óvodával kapcsolatos attitűdöt meghatározó összetevőket méri (tárgyi környezet, társas környezet, közérzet, tanulási feltétel, tanulás). A 2. számú táblázat szemlélteti az attitűdskála részskálájának felépítését, ez felelteti meg a kérdőív óvodára vonatkozó állításait az összetevőknek.

A nyolc, óvodára vonatkozó állítás közül egyet (7-es állítás: „Amióta iskolás vagyok, látogatóba néha visszamegyek az óvodámba.”) nem vettem figyelembe az óvodával való elégedettség tekintetében, mivel az eszköz elsődleges kipróbálása során nem bizonyult az attitűdtárgyra vonatkozóan relevánsnak.

Az iskolai tanulással kapcsolatos attitűdöt meghatározó összetevőkre irányuló 22 állítás közül kettőt nem vettem figyelembe az összegzésnél; a 4-es állítást: „Sok időt kell tölteni

az iskolában.” és 15-ös állítást: „Az osztályban sok óvodástársam van.” Döntésem az indokolja, hogy az eszköz elsődleges kipróbálását követő elemzés során a 4-es állításnál azt tapasztaltam, hogy többszöri átgondolás, módosítás ellenére még mindig nem arra irányul az állítás megfogalmazása, ami ugyan véleményem szerint meghatározza az attitűdöt, de a nehéz értelmezhetőség miatt nem biztos, hogy érvényes válaszokat hív elő. Továbbá a 15-ös állítást az iskolai tanulással kapcsolatos attitűd szempontjából ugyan fontosnak véltem továbbra is, azonban az a vizsgálni kívánt attitűdtárggyal kapcsolatosan nem bizonyult relevánsnak.

Az iskolai tanulás iránti attitűdöt meghatározó összetevőkhöz tartozó összesen 20 megállapítást témacsoportokba osztottam, így jött létre öt összevont változó (3. táblázat).

Tematikus egységek	Összetevők (összevont változók)	Tételszám	Állítások sorszáma
IA	tárgyi környezet	2	1., 9.
IB	társas környezet	5	8., 13., 17., 20., 28.
IC	közérzet	6	2., 6.F, 16.F, 18.F, 21., 22.
ID	tanulási feltétel	4	3., 5., 12., 29.
IE	tanulás	3	23.
Iskolai tanulással kapcsolatos gyermeki attitűd (IA+IB+IC+ID+IE)		20	

3. táblázat: Az iskolai tanulással kapcsolatos attitűdöt meghatározó összetevőket mérő iskolai eszköz részskálájának felépítése (Az F-fel jelölt állítások „fordított” megfogalmazásúak)

Az egyes állításoknál a jelölést a „*nagyon jellemző*” esetén pozitív viszonyulásként, míg a „*nem jellemző*” negatív viszonyulásként értelmeztem. A „fordított” megfogalmazású állítások⁸ értékei felcserélődtek; ilyen állítás a 6-os „*Újra óvodába szeretnék járni.*”, a 16-os „*Az óvodában jobban éreztem magam, mint az iskolában.*”, illetve a 18-as „*Gyakran gondolok az óvodára.*”⁹

Azt feltételeztem, hogy az egyes összetevők számától függetlenül megbízható képet kapok az egyes összevont változókat illetően, továbbá azok összességében jelzik az iskolai tanulás iránti attitűd irányát (11. számú melléklet). Az attitűdskála itemjei közül 20 állítás az iskolai tanulással kapcsolatos attitűdöt meghatározó összetevőket méri (tárgyi környezet, társas környezet, közérzet, tanulási feltétel, tanulás). A 3. táblázat szemlélteti az iskolai attitűdskála részskálájának felépítését is, ez felelteti meg a kérdőív iskolára vonatkozó állításait az egyes összetevőknek. Minden összetevőt egységnek tekintettem, majd az elfogadás, illetve elutasítás számát osztottam az egyes összetevőhöz tartozó állítások számával.

⁸ Ezek valójában nem a klasszikus értelemben vett negatív megfogalmazású állítások, inkább nevezném a belső konzisztenciát erősítő, az eszköz megbízhatóságát növelő megállapításoknak (megfelelőbb szakkifejezés ismeretének hiánya okán).

⁹ Itt és a továbbiakban az itemekre való hivatkozásnál mindig jelölöm arab számokkal azok skálabeli sorszámát.

Az egyes csoportokhoz eltérő számú állítás tartozik, az ebből következő torzítások elkerülése végett az adatfeldolgozási eljárás során az alábbi számolási eljárást alkalmaztam. Például a társas környezet öt részfeltételből áll a vizsgálatban. Ha egy gyermek a „*mosolygó*” figurát jelölte (azaz színezte vagy húzta át) a társas környezethez tartozó adott állításnál, akkor az adott állítás 5 pontértéket kapott, ha a „*nem tudom eldönteni*” kategóriát jelölte, akkor annak pontértéke 3, míg a „*síró*” figura jelölése 1 pontértéket kapott. A társas környezet összetevőhöz tartozó állítások jelöléseinek összegzése nyomán maximum 25 pont „szerezhető”, mivel ehhez a csoporthoz öt állítás tartozik. Ha például egy gyermek négy állítás esetén jelölte a „*mosolygó*” figurát, akkor négyszer öt, azaz 20, illetve egy esetben jelölte a „*nem tudom eldönteni*” kategóriát, azaz egyszer három pontot kapott, mely mindösszesen 23 pont. A 23-at osztom 25-tel, ami 0,92, majd szorzom 100-zal. Így az adott gyermek esetén megállapítható, ahogy 92,00%-ban pozitív az attitűdje az iskolai társas környezetet, mint az iskolai tanulás kapcsolatos attitűdöt meghatározó egyik összetevőt illetően.

A longitudinális vizsgálat eredményeinek elemzéséhez kialakított kategóriarendszerek

A longitudinális vizsgálat adatait többféle szempontból dolgoztam fel. Alapvetően törekedtem az adatok egyéni és csoportszintű összefüggéseinek feltárására. Ahhoz, hogy az egyes adatok értelmezhetőek és egymással összehasonlíthatóak legyenek, elégedettségi szinteket (lásd: 4. táblázat) és attitűdszinteket (lásd: 5. táblázat) alakítottam ki¹⁰.

Az óvodában a fotók válogatása során a gyermekek két lehetőség között dönthettek („*mosolygó*” vagy „*síró*”), így az 50,00%-os elégedettségi indexet „*fele részben elégedettnek*” neveztem el.¹¹ Mivel az

óvodai tevékenységgel kapcsolatos elégedettség megismeréséhez 13 fotót használtam, ez esetben nem fordulhatott elő, hogy 50,00%-os elégedettségi szintet kapjak.¹² E megközelítés szerint a „*fele részben elégedett*” viszonyulásnál magasabb százalékos elégedettséget, míg az ennél alacsonyabb elégedetlenséget jelez. Ha a „*mosolygó*” szimbólum mellé legalább 7 fotó került a 13-ból, ez 53,80%-os szintet, ha pedig a „*síró*” szimbólum mellé került legalább 7 fotó a 13-ból, ez 46,20%-os szintet jelent.

Mindezek értelmében, az óvodában az 53,80% feletti szintet az óvodai tevékenységekkel való elégedettségnek, míg a 46,20% alatti szintet az azokkal való elégedetlenségnek tekintettem. Amennyiben a gyermek minden fotót a „*mosolygó*” szimbólum mellé tett, akkor „*teljes mértékben elégedett*” (ez a 100,00%), míg ha mind a 13 fotót a „*síró*” szimbólumhoz tett, akkor „*teljes mértékben elégedetlen*” (ez a 0,00%) az óvodai tevékenységekkel.

Az eredmények „finomabb” összehasonlítása érdekében pedig további határszázalékokat kijelölve „*jelentős mértékben elégedett*” (50,01% és a 76,90% között), „*döntően elégedett*” (76,91% és 99,99% között), „*jelentős mértékben elégedetlen*” (23,10% és 49,99% között), valamint „*döntően elégedetlen*” (23,09% és 0,01% között) kategóriákat határoztam meg.

Elégedettségi szintek százalékhatárai	Alkalmazott megnevezés
100,00%	<i>teljes mértékben elégedett</i>
76,91% – 99,99%	<i>döntően elégedett</i>
50,01% – 76,90%	<i>jelentős mértékben elégedett</i>
50%	<i>fele részben elégedett</i>
23,10% – 49,99%	<i>jelentős mértékben elégedetlen</i>
0,01% – 23,09%	<i>döntően elégedetlen</i>
0,00%	<i>teljes mértékben elégedetlen</i>

4. táblázat: Elégedettségi szintek és azok megnevezése

¹⁰ Bár az elégedettség és az attitűd fogalmakra a szakirodalom sokhelyütt szinonimaként tekint, meggyőződésem, hogy e két fogalom a számos közös jegy ellenére sem azonos, ezért a továbbiakban is mindkét kifejezést használok.

¹¹ Abban az esetben, amikor két lehetőség (illetve alapvetően páros számú lehetőség) közül választhatnak a résztvevők,

előfordulhat az 50-50%-os viszonyulás, erre nem találtam jobb fogalmat, így a „részben elégedett” kifejezést használok.

¹² Azonban az óvodai tevékenységekkel kapcsolatos elégedettség „tanulás” főtevékenységhez 6 fotó tartozik, ezért ott előfordulhat az 50,00%-os elégedettség.

Az iskolában alkalmazott attitűd-kérdőív iskolai tanulással kapcsolatos részskálája 20 állítást tartalmaz. Mivel az attitűd-index számításánál 5 pontot kapott a pozitív viszonyulás („*nagyon jellemző*”), 1 pontot kapott a negatív viszonyulás („*nem jellemző*”) és 3 pontot kapott a „*nem tudom eldönteni*” választás, így ha a 20 állítás számát 3-mal megszorozom, megkapom a „*semleges*” attitűd pontszámát az adott részskálán. E megközelítés szerint ez 60 pont, azaz 60,00%-os attitűd-index.

A fentiek értelmében, ha a „*semleges*” attitűd százalékát, azaz a 60,00%-ot meghaladja az egyén (illetve csoport) attitűd-indexe, azt pozitív viszonyulásnak tekintem, ha pedig ezen százalék alatt van, negatívnak. Ha a 20 állítás mindegyike „*nagyon jellemző*” a gyermekre, akkor ez összesen 100 pont, azaz maximum 100,00%, ez „*teljesen mértékben pozitív*” attitűdöt jelent, míg ha minden állításnál a „*nem jellemzőt*” jelölte magára nézve, akkor ez összesen 20 pontot jelent, azaz minimum 20,00%, ez „*teljesen mértékben negatív*” attitűdöt jelez (ennél kevesebb százalékot az eszköz jellegéből adódóan nem lehetett elérni).

Az adatok elemzési differenciálásának szándékával azonban, ahogy az elégedettségi szintek esetében is, további határértékeket jelöltem meg: „*döntően pozitív*” (81,00% és 99,99% között), „*jelentős mértékben pozitív*” (60,01% és 80,99% között); továbbá „*jelentős mértékben negatív*” (40,00% és 59,99% között), „*döntően negatív*” (20,01% és 39,99% között).

Attitűdszintek százalékhatárai	Alkalmazott megnevezés
100,00%	<i>teljes mértékben pozitív</i>
81,00% – 99,99%	<i>döntően pozitív</i>
60,01% – 80,99%	<i>jelentős mértékben pozitív</i>
60,00%	<i>semleges</i>
40,00% – 59,99%	<i>jelentős mértékben negatív</i>
20,01% – 39,99%	<i>döntően negatív</i>
20,00%	<i>teljes mértékben negatív</i>

5. táblázat: Attitűdszintek és azok megnevezése

Kutatásmódszertani, mérésmetodikai nehézségek

A *kvalitatív kutatási módszertant* választva – amelynek során folyamatosan reflektáltam a vizsgálat mozzanataira, állandó kontroll alatt tartva az adatfelvétel és az adatelemzés folyamatát – bíztam abban, hogy a vizsgálat révén eljuthatok az intézményváltás problémakör egy sajátos megközelítéséhez. Természetesnek tartom, hogy vizsgálati eredményeim esetleg valamilyen új probléma feltárásához is vezetnek, bár egy konkrét összefüggés tanulmányozását tűztem ki célul.

Külön figyelmet igényelt az *alkalmazott módszerek* áttekintése abból a szempontból, hogy azok mennyire alkalmasak a vizsgálni kívánt jelenségre, azaz az elégedettség és az attitűd leírásához; illetve mennyire adnak a módszerek összehasonlítható adatokat. Ez a vizsgálat longitudinális jellegéből fakadóan is komoly módszertani kérdést vetett fel. Így át kellett gondolni, hogyan és milyen módon lehet az 5-8 éves gyermek elégedettségére és attitűdjére következtetni.

A két alapfogalom definiálását alapul véve megfogalmazható, hogy az egyénnek bizonyos tárggyal, dologgal, személlyel kapcsolatos elégedettségére és attitűdjére egyaránt úgy lehet következtetni, ha az adott tárggyal, dologgal, személlyel szemben több alkalommal vagy rendszeresen ugyanúgy viselkedik. Sem az elégedettség, sem pedig az attitűd közvetlenül nem figyelhető meg, csak következtetni lehet rá az egyén szóbeli, viselkedéses vagy nem verbális, érzelmi reakcióiból. Az attitűd megismerésénél hasznosnak bizonyul – és a gyakorlatban is a leggyakrabban alkalmazott eszköz – az *attitűdskála*, ami azonban óvodás korban nem alkalmazható. Mindezt átgondolva a szóbeli kikérdezés mellé az óvodások számára mindenképpen keresnem kellett más módszertani eszközt, így esett választásom a tematikailag fókuszált fotók alkalmazására. Az iskolások részére az írásbeli kikérdezést (kérdőív) – életkorhoz igazított feltételrendszer mellett – alkalmazhatónak véltem.

A gyermekek óvodából iskolába történő átmenetének vizsgálata magában hordozza

azt a jellegzetességet, hogy egy érzelmileg nagyon szenzitív és impulzív életkori szakaszban kívántam vizsgáldni. Mindezek mellett az óvodai vizsgálat során, az érzelmi megnyilvánulások észlelésénél további nehézségekkel is kellett számolni. A kutató felnőtt, így mindenképpen figyelniem kellett arra, hogy ne saját érzelmeim, illetve érzelmi kifejezésmódjaim analógiájára érzékeljem, azonosítsam a gyermekek érzelmi megnyilvánulásait. Azt is figyelembe kellett vennem továbbá, hogy a gyermeki emóciók olykor a felnőtt környezet érzelm-megnyilvánulásait utánozva jelennek meg, hiszen az érzelmek nem „készen” velünk születettek.

A vizsgálat óvodai szakaszában – ahogy azt az elővizsgálat is igazolta – magam is a folyamat eszközévé váltam, közvetlen kapcsolatba kerültem az adatfelvétel során a gyermekekkel, így minden esetben és helyzetben tudatosan törekedtem arra, hogy minimalizáljam, illetve kerüljem az abba való szándékos beavatkozást. Továbbá az iskolai vizsgálat során figyelembe kellett vennem, hogy személyes jelenlétem mellett a tanító jelenléte is befolyásoló effektus lehet, hiszen a gyermekek „felügyelet” mellett töltik majd ki a kérdőívet. Ezt esetlegesen a kérdőív digitalizált változatának alkalmazása oldhatná, azonban a 6-8 éves életkor vizsgálatát illetően nem állt rendelkezésemre hazai kutatói tapasztalat, így erre nem vállalkoztam.

Az adatfelvétel során az *anonimitást* nem tudtam biztosítani, hiszen a vizsgálatban részt vevők azonosítása által válhattak összehasonlíthatóvá az óvodai és az iskolai adatok.

A kutatásetikai szabályoknak megfelelően, valamint a hatályos törvények értelmében a vizsgálatot megelőzően kötelességem volt tájékoztatni a részt vevő személyek szüleit/gondviselőit a vizsgálat céljáról, tartalmáról; az alkalmazott módszerekről; a részvétel megtagadásának lehetőségéről; valamint a titoktartás kereteiről. Az *informált beleegyezés* megszerzéséhez írásbeli engedélyt kértem a vizsgálatban tervezetten részt vevő gyermekek szüleitől, melynek keretében tájékoztatást is adtam a nyert adatok felhasználási módjáról, valamint elővételeztem annak következő

évben való folytatását, immár iskolai keretek között. Fontosnak tartottam, hogy biztosítsam a szülők számára annak lehetőségét, hogy személyes kérdéseikkel megkereshessenek, igény szerint a vizsgálat eredményeiről információt kaphassanak, így elérhetőségeimet hozzáférhetővé tettem számukra.

Az iskolai vizsgálatok megkezdése előtt az osztálytanítókat tájékoztattam vizsgálatom előzményeiről, valamint a szülőktől (a longitudinális vizsgálatban részt vevő gyermekek szüleitől ismételt, valamint azok osztálytársainak szüleitől is) *informált beleegyezést* kértem gyermekük vizsgálatban való részvételéhez. Ebben röviden tájékoztattam őket a vizsgálat főbb ismérveiről, valamint a további kapcsolattartás céljából megadtam elérhetőségeimet.

Továbbá a vizsgálat minden szakaszában az abban részt vevő gyermekeket – természetesen életkori sajátosságaikat figyelembe véve – is tájékoztattam az adott tevékenység céljáról, menetéről, illetve lehetőségük volt annak eldöntése is, hogy az adott napon részt kívánnak-e venni a vizsgálat részét képező tevékenységekben.

Azt nem vizsgáltam, hogy ez esetleg befolyásolta-e az adatok megbízhatóságát; azonban az adatfelvételt követő beszélgetések, illetve az adatok elemzése során tapasztaltak egyaránt inkább azt látszanak erősíteni, hogy nem volt összefüggés az anonimitás mértéke és a válaszadói őszinteség között.

Ismeretes a *„megfelelő-elvárt-kívánatos”* válasz problémaköre, ami az 5-8 éves gyermekek alkalmazkodási igényét figyelembe véve valóban torzíthatja a vizsgálati eredményt, amit azonban pont az életkorból adódó válaszadói őszinteség (vö. anonimitás) kompenzálhat, hiszen a kisgyermek válaszadását talán kevésbé befolyásolja a társadalmi benyomásformálás, avagy az önáltató túlzás.

Nem utolsó sorban a *nyelvi, nyelvészológiai aspektust* is figyelembe kellett vennem a módszerek kiválasztása, illetve kidolgozása során. Fontos volt tehát, hogy az alkalmazott módszerek, eszközök kivétel nélkül a gyerekek „nyelvén” szóljanak, hiszen ez nagymértékben befolyásolja a vizsgálat eredményességét, s mi több, eredményeit.

A tervezett vizsgálat főbb módszertani dilemmáinak számbavétele csak megerősített abban, hogy a kisgyermekkori (és kisgyermekkel végzett) vizsgálatok számos speciális nehézséggel járnak, továbbá megalapozott az a vélekedés, miszerint a gyermekek, kiváltképp az óvodások véleményét direkt úton nehéz mérni. Az életkori sajátosságok, a vizsgálati szituáció, a felnőttnek való megfelelés igénye, hogy csak néhányat említsek a sok – az előbbieken számba vett – befolyásoló tényező közül, mind-mind torzítják, pontatlaná teszik az elégedettség, az attitűd „mérését”.

Mindezen nehézségek ellenére azonban vitathatatlanul fontos a kisgyerekek vélekedéseinek, igényeinek, elvárásainak megismerése, vizsgálatom ezért ezen módszertani kihívások figyelembevételével és egyben ezek ellenére tett kísérletet a gyermeki elégedettség és attitűd affektív változóinak „mérésére”¹³.

Felhasznált irodalom

- Bányai Éva és Varga Katalin (2012): *Affektív pszichológia. Az emberi késztetések és érzelmek világa*. Medicina Könyvkiadó, Budapest.
- Forgács József (2003): *Az érzelmek pszichológiája*. Kairosz Könyvkiadó Kft., Budapest.

Golyán Szilvia (2013): *A kisgyermekkori intézményváltás komplex elemzése*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, PhD-értekezés. Budapest.

Janek Noémi (2019): Érintéstől a kattintásig – online jelenlét és internethasználat óvodáskorban. *Létiünk (Újvidék)*, 49. 1. sz. 121–155.

Svraka Bernadett (2019): A prevenció fontossága az óvoda és az iskola közötti átmenet időszakában. In: Merényi Hajnalka és Rádi Orsolya Márta (szerk.) *Jó gyakorlatok az óvoda-iskola átmenethez*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.

Szvatkó Anna (2017): *Utolsó év az óvodában – készülődés az iskolakezdeményezésre*.
URL: <http://www.fernevtan.hu/rolunktolunk/cikkek/keszulodesiskolabaFERKO.pdf> (utolsó letöltés: 2020.01.11.)

Torda Ágnes és Szerencsés Hajnalka (2015, szerk.): *Vizsgálóeljárás az iskolába lépéshez szükséges fejlettség felméréséhez. Kézikönyv a felméréshez*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Vargáné Szabó Györgyi (2000): *Mit szeret és mit nem szeret a gyerek az óvodában, és mit szeretne még csinálni?* Horváth és Dubecz Oktatási Tanácsadó Bt., Budapest.

¹³ A bemutatott vizsgálati eljárásokat „a kisgyermekkori elégedettség prediktív erejének vizsgálata” című kutatásomban alkalmaztam (Golyán, 2013).

Melléklek

1. számú melléklet:
Az óvodai minta életkori és nemenkénti összetétele – összesítő tábla
(saját készítésű eszköz)

Életkor (év, hónap)	Gyermek neve	Csoport	Csoport	Csoport	Összes	Összes	Σ
		1	2	3	fiú	lány	
5 é 6 h alatt	Fiú					-	
	Lány					-	
5 é 7 h - 6 é 0 h	Fiú					-	
	Lány					-	
6 é 1 h - 6 é 6 h	Fiú					-	
	Lány					-	
6 é 7 h - 7 é 0 h	Fiú					-	
	Lány					-	
7 é 1 h - 7 é 6 h	Fiú					-	
	Lány					-	
7 é 7 h - 8 é 0 h	Fiú					-	
	Lány					-	
8 é 1 h felett	Fiú					-	
	Lány					-	
Összesen:							

**2. számú melléklet:
Munkalap (adaptált eszköz)**

3. számú melléklet: Egyéni adatgyűjtő lap (adaptált eszköz)

Óvoda neve:

Időpont:

Csoport száma vagy neve:

Gyerek kora:

Gyermek neve:

Elhelyezett fotók

Szóbeli közlés

sorszáma

Mosolygó ☺		
Síró ☹		

Megjegyzés:

**4. számú melléklet:
Számozott fotók (adaptált eszköz)**

1. számú fotó

2. számú fotó

3. számú fotó

4. számú fotó

5. számú fotó

6. számú fotó

7. számú fotó

8. számú fotó

9. számú fotó

10. számú fotó

11. számú fotó

12. számú fotó

13. számú fotó

**5. számú melléklet:
Fotók számozott sorrendje – utasítással (adaptált eszköz)**

<i>Fotók számozott sorrendje</i>	<i>Ha szükséges, az óvónő így nevezi meg a tevékenységeket</i>
1. játék a szőnyegen	A gyerekek a szőnyegen játszanak.
2. játék a babaszobában	A gyerekek a babaszobában játszanak.
3. játék az udvaron	A gyerekek az udvaron játszanak.
4. ábrázolótevékenység	A gyerekek festenek, ragasztanak.
5. torna	A gyerekek tornáznak.
6. mesehallgatás	A gyerekek mesét hallgatnak.
7. matematikatanulás	A gyerekek matematika foglalkozáson vesznek részt.
8. környezettanulás	A gyerekek az állatokról tanulnak, környezetismereti foglalkozás van.
9. ének	A gyerekek énekelnek, körjátékot játszanak.
10. öltözés	A gyerekek öltözködnek.
11. terítés	A gyerek terít, tányért visz magának.
12. fogmosás	A gyerekek fogat mosnak.
13. pihenés	A gyerekek pihennek, alusznak.

**6. számú melléklet:
Óvodai összesítő tábla (saját készítésű eszköz)**

Kép száma és a választás		Cs1	Cs2	Cs3	Összes választás	Mosolygó összesen	Síró összesen	Tevékenység		
1.	Mosolygó							Játék		
	Síró									
2.	Mosolygó									
	Síró									
3.	Mosolygó									
	Síró									
4.	Mosolygó									Tanulás
	Síró									
5.	Mosolygó									
	Síró									
6.	Mosolygó									
	Síró									
7.	Mosolygó									
	Síró									
8.	Mosolygó									
	Síró									
9.	Mosolygó									
	Síró									
10.	Mosolygó							Önkiszolgálás		
	Síró									
11.	Mosolygó									
	Síró									
12.	Mosolygó									
	Síró									
13.	Mosolygó							Pihenés		
	Síró									

7. számú melléklet: Befejezetlen (nyitott végű) mesék (adaptált eszköz)

A Kívánságtündér

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kisfiú, akit Petinek hívtak. Reggelente óvodába vitte őt az anyukája. Peti az óvodában sokat játszott, mesét hallgatott, rajzolt, és még sok minden mást csinált.

Történt egyszer, hogy Petinek nem volt kedve semmihez, nem akart játszani, mesét hallgatni, énekelni, csak üldögélt egy széken az asztalnál. Amint ott üldögélt, egyszer csak megjelent előtte egy pici tündér. A ruhája csillogott-villogott, a kezében egy varázspálcát tartott.

- Szervusz Peti! Én vagyok a kívánságteljesítő tündér. Azért jöttem, hogy teljesítsem három kívánságodat. Mondd el nekem, hogy mit szeretnél még csinálni itt az óvodában!

Peti először egy kicsit megijedt, de aztán egyre bátrabban sorolni kezdte a tündérnek a kívánságait.

- Nektek gyerekek, milyen kívánságaitok vannak, mit szeretnétek még csinálni itt az óvodában?

Befejezés: Biztos vagyok benne, hogy a Kívánságtündér a ti kéréseiteket is meghallgatta, és ha lehet, teljesíti azokat.

Manók óvodája

Volt egyszer egy Manóország, annak volt egy manóóvodája. A manóóvodába sok kis manó járt. Ezek a manógyerekek csak sírtak az óvodában, és azt kiáltották, hogy haza akarnak menni, mert nem szeretik az óvodát. Itt csak játszani, tanulni, mesét hallgatni, énekelni lehet, és ők valami mást is szeretnének már csinálni.

Történt egyszer, hogy a manóóvó néni meglegelte ezt a sok sírást-rívást, és azt mondta:

- Csiribá-csiribú, varázsolok nektek egy ablakot. Ezen keresztül meghallgathatjátok, hogy mit mondanak az embergyerekek, mit szeretnének még ők az óvodában.

- Nézzétek, gyerekek, itt van az ablak, ezen keresztül kukkanthatnak be a manógyerekek hozzánk!

- Mondjátok el nekik, hogy mit szeretnétek még csinálni az óvodában?

Befejezés: A manógyerekek hallgatták, hallgatták azt, amit az embergyerekek mondtak, és képzeljétek, mire bezárult az ablak, addigra egy manógyerek sem állt már ott. Mindegyik talált valamilyen érdekes dolgot magának azok közül, amiket tőle hallottak.

8. számú melléklet:
Jegyzőkönyv a nyitott végű mesékhez (saját készítésű eszköz)

A mesehallgatás időpontja:
Mesét hallgató gyerekek száma:
Mese címe:

A gyerekek válaszai:

.....
.....
.....
.....

9. számú melléklet:
Óvodai adatgyűjtő lap a nyitott végű mesékhez (adaptált eszköz)

Most nincs ilyen tevékenység

Megvalósítható

Nem valósítható meg

10. számú melléklet:
Az iskolai minta életkori és nemenkénti összetétele – összesítő tábla
(saját készítésű eszköz)

Életkor (év, hónap)	Gyermek nem ^e	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	Összes	Összes	Σ
									fiú	lány	
6 é 4 h	Fiú									-	
-											
6 é 6 h	Lány								-		
6 é 7 h	Fiú									-	
-											
6 é 9 h	Lány								-		
6 é 10 h	Fiú									-	
-											
7 é 0 h	Lány								-		
7 é 1 h	Fiú									-	
-											
7 é 3 h	Lány								-		
7 é 4 h	Fiú									-	
-											
7 é 6 h	Lány								-		
7 é 7 h felett	Fiú									-	
	Lány								-		
Összesen:											

11. számú melléklet:
**Az óvodai és az iskolai tevékenységekkel, társakkal, felnőttekkel kapcsolatos
gyermeki attitűd mérésére szolgáló kérdőív (saját készítésű eszköz)**

KÉRDŐÍV

Nevem: **Osztályom:**

	Nagyon jellemző	Nem tudom eldönteni	Nem jellemző
1. Tetszik nekem az iskolám.			
2. Vártam, hogy iskolás legyek.			
3. Könnyű betartani az iskolai szabályokat.			
4. Sok időt kell tölteni az iskolában.			
5. Lehet játszani az iskolában.			
6. Újra óvodába szeretnék járni.			
7. Amióta iskolás vagyok, látogatóba néha visszamegyek az óvodámba.			
8. Kedvelem az osztálytársaimat.			
9. Tetszik nekem az osztálytermünk.			
10. Jó volt óvodásnak lenni.			
11. Az iskolában sokat tanulok.			

12. A tanítók nem szigorúak velem.			
13. Van barátom az osztályban.			
14. Szoktam találkozni az óvodás barátaimmal.			
15. Az osztályban sok óvodástársam van.			
16. Az óvodában jobban éreztem magam, mint az iskolában.			
17. Az osztálytársaim hiányolnak, ha nem jövök iskolába.			
18. Gyakran gondolok az óvodára.			
19. Szerettem az óvó néniket.			
20. Sokat segíték az osztálytársaimnak.			
21. Szeretem a tanítóimat.			
22. Az iskolában jól érzem magam.			
23. Az óvodában sok dolgot megtudtam az emberről, a növényekről, az állatokról, a számokról.			
24. Sokat okosodtam, amióta iskolás vagyok.			
25. Az óvodában nem unatkoztam.			

A kisgyermekkori elégedettség prediktív erejének longitudinális vizsgálata

26. Az óvó nénik nem voltak szigorúak velem.			
27. Az óvodai csoportszoba tetszett nekem.			
28. Osztálytársaim segítettek, ha szükségem van rá.			
29. Az óvodában kevesebb szabályt kellett betartani.			
30. Az iskolában nem unatkozom.			

Köszönöm, hogy válaszaidal segítetted munkámat!

12. számú melléklet:
Iskolai teljesítményt értékelő lap az első osztály végén – pedagógusok számára
(saját készítésű eszköz)

Egyéni teljesítményértékelő lap

Gyermek neve:

Iskola, osztály:

Magatartás

A tanítási órákon mindig fegyelmezett.
A tanítási órákon legtöbbször fegyelmezett.
A tanítási órákon jobban kellene fegyelmeznie magát.

A szünetekben mindig fegyelmezett.
A szünetekben általában fegyelmezett.
A szünetekben sokszor szólni kell neki, hogy fegyelmezettebben viselkedjen.

A házirendet maradéktalanul betartja.
A házirend előírásait általában betartja.
A házirend előírásaira jobban kellene ügyelnie.

Tanítóival mindig figyelmes, előzékeny, tisztelettudó.
Tanítóival tisztelettudó.
Néha több tiszteletet kellene adnia tanítóinak.

Társaival mindig barátságos, segítőkész.
Társaival többnyire barátságos, segítőkész.
Társaival nem túl barátságos, visszahúzódo.

Szorgalom

A tanórákon mindig aktív, együttműködő.
A tanórákon általában aktív.
A tanórákon aktívabban is részt vehetne.

Házi feladatait mindig elkészíti.
Házi feladatait általában elkészíti.
Házi feladata sokszor hiányos, gyakran nem készíti el.

Gyakran végez szorgalmi feladatokat.
Időnként vállal szorgalmi feladatot.
Gyakrabban vállalhatna szorgalmi feladatot.

Munkáját mindig gondosan végzi.
Munkáját legtöbbször gondosan elvégzi.
Munkáját nagyobb odafigyeléssel, pontosabban kellene végeznie.

- A közösségi munkában gyakran vállal feladatot.
- A közösségi munkában általában részt vesz.
- A közösségi munkában gyakrabban is részt vállalhatna.

Tantárgyak

Magyar nyelv és irodalom	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Matematika	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Környezetismeret	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Rajz	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Ének-zene	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Technika	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Testnevelés	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Egyéb:	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>
Egyéb:	<i>kiválóan megfelelt</i>	<i>jól megfelelt</i>	<i>megfelelt</i>	<i>gyenge</i>	<i>nem megfelelő</i>

Az Ön megjegyzései:.....

.....

The longitudinal survey of the predictive power of early childhood satisfaction – the methods of the survey and the methodological dilemmas

Having chosen the qualitative and quantitative integrated research method – in which I constantly reflected to the moments of the study, keeping a continuous control over the data collection and the analysis process – I hoped to get round a particular approach regarding the issue of the institutional change. I searched for partly adaptable tools and I completed them with self-made ones. They provided an opportunity to test the hypothetical relationships on a small sample, and then to refine them to be more accurate. After having tried the method in kindergarten developed in a pre-test, I made some correction on the kindergarten tool and I completed it with the specific genre of discursive interview. As a part of the school study and regarding children taking part in the longitudinal survey, I asked the class teachers to rank their performance on a five-point scale, and to measure attitude I created a so-called Likert-type scale. To make the kindergarten and school data interpretable and comparable with each other, I formed satisfaction and attitude levels. Taking into account the methodological dilemmas of the planned research (features of participants due to their age; the comparability of data because of the longitudinal nature; subjectivity; anonymity; ‘adequate-required-desirable’ responses; linguistic and sociolinguistic aspects) reinforced me that the studies of young children involve a number of specific difficulties. It is a reasonable belief that it is hard to measure directly the opinion of children, especially kindergarten children. Nevertheless, it is important to know the beliefs, needs and expectations of young children; therefore my research is an attempt to ‘measure’ satisfaction and attitude of children despite all the methodological difficulties.

Keywords: *integrated research method, methodological dilemmas, satisfaction level, attitude level, longitudinal research*

Golyán Szilvia (2019): A kisgyermekkori elégedettség prediktív erejének longitudinális vizsgálata. *Gyermeknevelés*, 7. 2–3. sz., 64–94.